

Mogućnosti uporabe liturgijskih pjesama u vjeronaučnoj nastavi djece od prvog do četvrtog razreda osnovne škole

Pelivan, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:950359>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology](#)
[University of Split](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
DIPLOMSKI TEOLOŠKO-KATEHETSKEI STUDIJ**

PETRA PELIVAN

**MOGUĆNOSTI UPORABE LITURGIJSKIH PJESAMA
U VJERONAČNOJ NASTAVI DJECE
OD PRVOG DO ČETVRTOG RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE**

Diplomski rad

Split, 2021.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
DIPLOMSKI TEOLOŠKO-KATEHETSКИ STUDIJ

PETRA PELIVAN

MOGUĆNOSTI UPORABE LITURGIJSKIH PJESAMA
U VJERONAUČNOJ NASTAVI DJECE
OD PRVOG DO ČETVRTOG RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

DIPLOMSKI RAD

iz Religiozne pedagogije i katehetike
kod doc. dr. sc. Mihaela Provića

Split, 2021.

SADRŽAJ

SADRŽAJ	1
SAŽETAK	2
UVOD	3
1. UTJECAJ GLAZBE NA OPĆI RAZVOJ DJETETA	5
<i>1.1. Glazba i razvoj djeteta</i>	5
<i>1.2. Glazba i metodika vjeronaučne nastave</i>	8
1.2.1. Motivacijske tehnike	8
1.2.2. Glazbena motivacija	10
1.2.3. Glazba u vjeronaučnoj nastavi	11
2. LITURGIJSKA GLAZBA I HRVATSKE LITURGIJSKE PJESMARICE „PJEVAJTE GOSPODU PJESMU NOVU“ I „SLAVIMO BOGA“	14
<i>2.1. Glazba u liturgiji</i>	15
<i>2.2. Analiza sadržaja liturgijskih pjesmarica Pjevajte Gospodu pjesmu novu i Slavimo Boga</i>	18
2.2.1. Teološko-ekleziološke i antropološke pjesme	20
2.2.2. Marijanske pjesme	23
2.2.3. Prigodne pjesme	25
3. UPOTREBA GLAZBE U VJERONAUČNOJ NASTAVI	27
<i>3.1. Glavne odgojno-obrazovne teme vjeronaučne nastave od 1. do 4. razreda osnovne škole</i>	28
<i>3.2. Funkcionalna uloga liturgijske glazbe u vjeronaučnoj nastavi</i>	30
ZAKLJUČAK	34
LITERATURA	36
SUMMARY	40

SAŽETAK

Glazba i glazbene aktivnosti su dio općeg razvoja djeteta od prvog do četvrtog razreda osnovne škole. Prvo poglavlje ovog rada odnosi se utjecaj glazbe na opći razvoj djeteta. Glazba i glazbene aktivnosti, odnosno obrazovanje mogu utjecati na dječji kognitivni, socijalni, emocionalni i psihomotorni razvoj. Ipak djeca sama odlučuju hoće li aktivno učiti glazbu jer postoje djeca koja su više ili manje zainteresirana za takvo učenje. Nastavak ovoga poglavlja odnosi se na glazbu i metodiku u vjeronaučnoj nastavi, te na motivacijske tehnike. Glazba je svugdje prisutna, pa tako i u vjeronaučnoj nastavi. Vjeroučitelj ako ima ikakvih afiniteta prema glazbi može na lijep i zanimljiv način uklopiti glazbu u nastavi. Glazba u vjeronaučnoj nastavi najčešće se koristi kao molitva na početku ili na kraju sata ili kao motivacija. Uz glazbu, u vjeronaučnoj nastavi su prisutne i druge motivacijske tehnike kao što su jezična i likovna motivacija i meditacija. Također, opisuje se glazbena motivacija i koja je uloga glazbe u vjeronaučnoj nastavi. Drugo poglavlje odnosi se na liturgijsku glazbu i Hrvatske liturgijske pjesmarice *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* i *Slavimo Boga*. U tom poglavlju navodimo što je liturgija, liturgijska glazba i kakav utjecaj liturgijska glazba ima na čovjeka. Također su opisani pjevani dijelovi mise, te sadržaj obiju navedenih pjesmarica. Uz sadržaj pjesmarica navode se teološko-ekleziološke, antropološke, marijanske i prigodne pjesme iz navedenih pjesmarica. U trećem poglavlju navodimo funkcionalnu ulogu liturgijske glazbe u vjeronaučnoj nastavi. Pjesme iz pjesmarica povezujemo s vjeronaučnom nastavom i govorimo kako se liturgijska glazba može koristiti u vjeronaučnoj nastavi. Nastavni plan i program katoličkog vjeronauka bitan je za planiranje sata vjeronauka iz kojeg navodimo glavne teme od prvog do četvrtog razreda osnovne škole i gdje možemo u tom planu i programu iskoristiti navedene liturgijske pjesme iz pjesmarica.

Ključne riječi: glazba, opći razvoj djeteta, liturgijska glazba, vjeronaučna nastava

UVOD

Ljubav prema glazbi i zahvalnost Bogu na darovanim talentima bile su motivacija za temu ovog diplomskog rada. Višegodišnje pjevanje na liturgijskim slavljinama stvorili su znatiželju da se prouči kako i koja liturgijska pjesma se može primjenjivati u vjeronaučnoj nastavi. Svoje glazbeno znanje i ljubav treba dijeliti sa drugima, pa tako i sa djecom. Djeca su naš najveći izvor radosti, uz primjenu glazbe u vjeronaučnoj nastavi sat može prije postići željeni cilj i još veći smisao.

Diplomski rad podijeljen je na tri poglavlja. Prvo poglavlje naziva se „Utjecaj glazbe na opći razvoj djeteta“. Drugo poglavlje naziva se „Liturgijska glazba i Hrvatske liturgijske pjesmarice *Pjevajte Gospodu pjesmu novu i Slavimo Boga*“, a treće poglavlje „Uporaba glazbe u vjeronaučnoj nastavi“.

Prvo poglavlje započinje podnaslovom o glazbi i razvoju djeteta. Glazba ima utjecaj na opći razvoj djeteta, od početka njegovog života do ključnih razvojnih godina. Djecu koja pokazuju zainteresiranost za glazbu naziva se malim umjetnicima, a odgojno-obrazovni sustav nudi glazbeno obrazovanje djeci od prvog do četvrtog razreda osnovne škole. Djeca koja pokazuju afinitete za glazbu bilo bi dobro upisati u glazbenu školu. Dokazano je kako glazba utječe na razvoj mozga, pa tako i na kognitivnih, psihomotorni, socijalni i emocionalni razvoj djeteta, što je detaljnije opisano u nastavku rada. Drugi dio prvog poglavlja odnosi se na glazbu i metodiku glazbe u vjeronaučnoj nastavi. Shvaćamo da glazba ima veliki udio u vjeronaučnoj nastavi, ali važno je glazbu primijeniti na ispravan način. Bitno je da vjeroučitelj pokazuje zainteresiranost i znanje u glazbi za bilo kakvu uporabu glazbe u vjeronaučnoj nastavi. Glazba u vjeronaučnoj nastavi koristi se na početku ili na kraju sata, umjesto molitve tj. kao molitva ili kao motivacija. Nadalje se spominju sve motivacijske tehnike u vjeronaučnoj nastavi, između ostalih i glazbena motivacija. Glazba u vjeronaučnoj nastavi nije sporedni dio sata, nego dio sata koji uvelike pridonosi satu i njegovom konačnom cilju. Glazba ima moć da dijete prije shvati ili ga potakne na kreiranje vlastitog mišljenja ili osjećaja.

Drugo poglavlje se odnosi na liturgijsku glazbu i Hrvatske liturgijske pjesmarice *Pjevajte Gospodu pjesmu novu i Slavimo Boga*. Kroz liturgiju čovjek se susreće s Bogom, a još bliži kontakt može ostvariti kroz liturgijsku glazbu. Liturgijska glazba

doprinosi svečani prizvuk liturgiji i liturgija bi bila nezamisliva bez liturgijske glazbe. Zbog toga se liturgijska glazba može nazvati molitvom, jer i kroz pjesmu primamo Božju milost. Pjevanjem vjernici lakše iznose svoje zajedničke i osobne molitve. Kako bi kršćani proširili svoje znanje o liturgijskoj glazbi načinjene su dvije pjesmarice *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* i *Slavimo Boga*. U nastavku drugog poglavlja definiran je sadržaj tih dviju pjesmarica i kako se glazba počela primjenjivati u liturgiji. Bogoslužje se sastoji od promjenjivih i nepromjenjivih dijelova mise, te se navodi koji su to pjevani dijelovi mise. Na samom kraju drugog poglavlja navodi se što su teološko-ekleziološke, antropološke, marijanske i prigodne pjesme, te je nabrojena nekolicina takvih pjesama iz već spomenutih pjesmarica s notnim zapisima.

Treće poglavlje govori o vjeronaučnoj nastavi. Navodi se nastavni plan i program katoličkog vjeronauka od prvog do četvrtog razreda osnovne škole, te koja je funkcionalna uloga glazbe, odnosno liturgijske glazbe u vjeronaučnoj nastavi. Navođenje pjesmama iz navedenih pjesmarica bilo je potrebno kako bi shvatili da je liturgijska glazba također prikladna za vjeronaučnu nastavu, ali treba voditi računa o tome hoće li djeca shvatiti smisao tih pjesama. Navedene su neke pjesme koje se mogu uvrstiti u vjeronaučnu nastavu kao molitva na kraju i na početku sata ili kao motivacija.

1. UTJECAJ GLAZBE NA OPĆI RAZVOJ DJETETA

1.1. Glazba i razvoj djeteta

Već u prvim danima djetetova života glazba postaje izvorom njegovih radosnih doživljaja. Do njegovog uha dopire glas majke, zvukovi okoline i ugodna glazba. Glazba pridonosi snažnijem i cjelovitijem razvoju djeteta. Što dijete više pokazuje zanimanje za glazbu, pokazuje se i njegova želja za pjevanjem, glazbenim igrama ili vlastitim proizvođenjem zvukova. Glazbom se obogaćuju dječje emocije, razvija se smisao za lijepo i utječe na razvoj njegovih glazbenih, intelektualnih i tjelesnih sposobnosti.¹ Ako dijete živi u sredini koja je lišena ovakvog oblika umjetnosti, sporije će se razvijati nego dijete kod kojeg sredina utječe na stvaranje estetskoga odnosa prema umjetnosti. Ali bez pedagoškog utjecaja koji se prenosi aktivnim sudjelovanjem odgajatelja ili nastavnika, razvoj djece s glazbom ne bi bio potpuno moguć.²

Razvojem medija glazba je postala sveprisutna u našem svakodnevnom životu. Danas se glazba najviše koristi za izražavanje vlastitih emocija kao alat za osjećaj koji čovjek ne može opisati riječima. Zbog toga bi glazbeno obrazovanje trebalo biti dostupno svima učeći djecu od malih nogu da preko glazbe mogu izražavati svoje emocije, također razviti potencijal za neki drugi način izražavanja. Odgojno-obrazovni sustav treba ponuditi strategije koje će obuhvatiti sve aspekte djetetovih kompetencija, pa tako i glazbenih. Školski kurikulum obuhvaća definicije za cjeloviti životni razvoj.³ Provedena su istraživanja kako prilikom puštanja glazbe i glazbene obuke omogućuju nove spoznaje o glazbi i ljudskom mozgu. Mozak se razvija na posebne načine kao odgovor na aktivnosti učenja pa tako i učenja glazbe, a promjene koje se događaju ovise o opsegu i prirodi angažmana, te o trajanju i količini vremena koje se ulaže u učenje. Istraživanja su pokazala kako su djeca rane školske dobi u ključnom razdoblju za opći razvoj. Sinapse mozga tada ubrzano rastu i u tom razdoblju se mijenjaju. Umjetničko

¹ Usp. Ljerka MARIĆ - Ljiljana GORAN, *Zapjevajmo radosno - Metodički priručnik za odgajatelje, studente i roditelje*, Golden marketing - Tehnička knjiga, Zagreb, 2013., str. 14.

² Usp. Višnja MANASTERIOTTI, *Muzički odgoj na početnom stupnju: methodske upute za odgajatelje i nastavnike razredne nastave*, Školska knjiga, Zagreb, 1975., str. 19.

³ Usp. Lidija NIKOLIĆ, Utjecaj glazbe na opći razvoj djeteta, u: *Napredak*, 159 (2018.) 1 - 2, 139-158, str. 141.

obrazovanje ima veći utjecaj na razvoj mozga ako su djeca izložena u ranijoj dobi. Kod djeteta uključenoga u glazbeno obrazovanje pojavljuje se porast sinapsi u različitim područjima mozga. Pojavljuju se u dijelovima lijeve hemisfere koji se aktiviraju prilikom identifikacije melodijskih nizova u *Brocinom području*, koje se nalazi u dijelu mozga povezanim s percepcijom redoslijeda auditivnih podražaja, te u desnoj hemisferi koja je visoko uključena u percepciju timbra i promjena u visini tona i u lijevom području aktivnom tijekom obrade zadatka diskriminacije visine tona. Također, dokazano je kako glazbena obuka ima utjecaja na promjene u mozgu, stoga se može govoriti o uzročno-posljedičnoj vezi između glazbene obuke i razvoja mozga. Učinci razvoja djece slušajući glazbu i glazbenog odgoja najčešće se analiziraju u odnosu na dječji kognitivni, psihomotorni, socijalni i emocionalni razvoj. Veza između glazbe i kognicije proizlazi iz dva područja. Prvo je područje odnosi se na kratkoročne učinke jednostavnoga tzv. pasivnog slušanja glazbe, a drugo na istraživanje ima li glazbeni odgoj učinak poboljšanja na neglazbena područja kognicije. Dokazano je kako glazba i glazbeni odgoj nemaju veliki učinak na kognitivni razvoj, koliko više utječe na emocionalno stanje. Emocionalno stanje omogućuje bolje kognitivno funkcioniranje koje može biti izazvano slušanjem omiljene glazbe. Glazba koja odgovara dječjem uzrastu može poboljšati stupanj budnosti i raspoloženje. Najbolji dokaz za to je majčino pjevanje na koje djeca najčešće pozitivno reaguju.⁴

Kako glazbeno obrazovanje utječe na kognitivni razvoj djeteta? Glazbeno obrazovanje u tom slučaju mora biti na duži vremenski period koje se prenosi kroz svakodnevne vježbe, pamćenja dugih glazbenih cjelina, čitanja glazbenih notacija, savladavanja tehničkih vještina i izvođenje ekspresija u emociju. Takva iskustva mogu imati pozitivan utjecaj na kognitivno funkcioniranje. Glazbena obuka poboljšava verbalne i matematičke sposobnosti na koje može utjecati ritamska obuka. Inteligencija je relativno stabilna kod čovjeka cijeli život. Dokazano je kako IQ može rasti za 10 bodova kod djece kojima je bila omogućena glazbena obuka. Škola povećava razinu dječje inteligencije. Glazbeno obrazovanje je isto na neki način školovanje stoga može utjecati na kvocijent inteligencije. Prema tom se gledištu mogu predvidjeti dugoročne

⁴ Usp. *Isto*, str. 143-148.

razlike između glazbeno obrazovanih i neobrazovanih osoba na testovima kognitivnih sposobnosti, uključujući IQ. Glazbeno obrazovanje je pozitivno povezano s inteligencijom onda kada je glazbena obuka dodatna aktivnost uz redovito školovanje.⁵

Kako glazba utječe na dječji kognitivni tako utječe i na psihomotorni razvoj. Malobrojna istraživanja s ciljem otkrivanja načina na koji glazbeni stimulansi i učenje glazbe utječu na psihomotorni razvoj djece otkrila su kako su djeca koja su imala glazbene aktivnosti demonstrirala lakoću pokreta, bolju motoričku koordinaciju te bolju vokalizaciju tonalnih i ritamskih obrazaca u odnosu na onu koja nisu bila obuhvaćena glazbenim programom i obukom. Djeca točnije izvode pokrete, bacanje i hvatanje, a skakanje i poskoci poboljšani su kada su djeca sudjelovala u programu koji uključuju ritam. Glazbene i tjelesne aktivnosti poboljšavaju razvoj ritamskih sposobnosti pri izvođenju motoričkih vještina. Učenje sviranja instrumenta podrazumijeva usavršavanje motoričke vještine i neupitno poboljšava psihomotorne vještine kod djece.⁶

Dokazano je kako glazba utječe na dječji socijalni i emocionalni razvoj. Intelektualni razvoj djeteta uz glazbu bio je više istraživani nego utjecaj glazbe na socijalni i emocionalni razvoj djeteta. U današnje vrijeme to je jako čudno jer je glazba sveprisutna, ponajviše kao najveći pokretač emocija. Ipak se pokazalo kako glazba ima pozitivan utjecaj na socijalni i emocionalni razvoj. Djeca rane školske dobi koja su imala glazbeni program (pjevanje, plesanje, sviranje ritamskim udaraljka) bila su u većoj mjeri spremna na suradnju u rješavanju problema i više su međusobno pomagala nakon stvaranja glazbe. Djeca su pokazivala više empatije prema drugima, povećana im je svijest o drugima, o socijalnim vještinama, te imaju veće samopouzdanje kada nastupaju pred drugim ljudima i zapažena je veća aktivnost kod rada u grupama. Glazbeni rad u grupama pridonosi disciplini, osjećaju postignuća i pripadanja, odgovornosti, te samo izražavanju. Tako se djeca više socijalno razvijaju i uživaju u onome što proizvode sami. Kako kod djece u nižim razredima osnovne škole samopoštovanje s vremenom opada, povećanje samopoštovanja kod onih koji su sudjelovali u glazbenom programu jest značajna dobrobit za njihov osobni razvoj. Slušajući glazbu djeca mogu brže i jasnije

⁵ Usp. *Isto*, str. 148.

⁶ Usp. *Isto*, str. 151.

izjasniti svoje emocije. Najčešće potiče djecu na radost i plesanje. Što je ljepše od radosnog djeteta? Najveći razlog učenja glazbe i poticaja na razvoj samo po sebi treba biti aktivno slušanje, izvođenje, stvaranje, sudjelovanje i uvažavanje glazbe. Na djetetu je da prihvati ili ne prihvati učenje glazbe. Učenje glazbe uvelike doprinosi razvoju djeteta, ali glazba nije ta koja dijete priprema za život, ona je samo integralni dio svakodnevnog života koja dječji život može učiniti radosnijim i ljepšim.⁷

1.2. Glazba i metodika vjeronaučne nastave

Glazba se smatra darom Božjim. Ona je radost čovjekovom uhu, osjećajima i duši. Samo se dušom može čuti ono što glazba znači u punom smislu. Od tuda je i u kršćanstvu stvorena potreba da se osjećaji, doživljaji i iskustva iskazuju preko glazbe. Glazba je možda najjači pokazivač onoga u što vjerujemo. Kroz glazbu dobivamo izljev neizmjerne Božje ljubavi. Pjesme i glazba su u katoličkoj tradiciji postali nezaobilazni faktori vjerskog doživljaja i izražaja. Tako je glazba postala nezaobilazan faktor i u vjeronaučnoj nastavi. Nastavni plan i program za osnovnu školu u vjeronauku preporuča razvijanje stvaralačkih sposobnosti kroz pismeno, usmeno, likovno, glazbeno, scensko i molitveno izražavanje. Vjeroučitelj za motivaciju uz razne druge oblike, koristi i glazbeni izraz kroz pjevanje, slušanje glazbe, elemente glazbene kreativnosti, itd. Nastavna područja koja se koriste u nastavi glazbene kulture koriste se i na nastavi vjeronauka. Ispravno korištenje glazbenih nastavnih područja u vjeronauku može doprinijeti integriranosti nastave na korist učenika u vidu cjelovitog odgoja i obrazovanja učenika u osnovnoj školi.⁸

1.2.1. Motivacijske tehnike

Motivaciju povezujemo s idejom pokretačke snage koja navodi na određenu aktivnost. Motivacijom se smatra jednom od najvažnijih komponenti koja djeluje na ishode učenja i zbog toga ima značajno mjesto u nastavi. Visoka motivacija potiče učenje. Učenici koji su dobro motivirani da nauče neki sadržaj više počinju

⁷ Usp. *Isto*, str. 148-150.

⁸ Usp. Mirjana HORVAT, Pjevanje, slušanje glazbe i elementi glazbene kreativnosti u nastavi glazbene kulture i primjena istih u nastavi katoličkog vjeronauka, u: *Život i škola*, 23 (2010.) 1, 185-202., str. 186.

upotrebljavati kognitivne procese, te tako više usvoje od učenika koji su bili manje motivirani. Smatra se da je motivaciju kod učenika najteže potaknuti. U vjeronaučnoj nastavi motivaciju svrstavamo na početak. Motivacija kao početna faza nastavnog procesa nastoji pripremiti učenika na cjelovitu i osobniju komunikaciju, ona je doživljajno-spoznajna priprema za primanje Božje riječi. Za to nam pomažu različiti metodički postupci koji omogućuju stvaranje ugodaja u kojima se učenika priprema za slušanje i izražavanje. Motivacija u nastavi mora voditi računa o naravi teksta, o doživljajno-spoznajnoj sposobnosti učenika, dinamičnosti i cjelovitosti nastavnog procesa. Motivacija bi trebala biti jaka kako bi ostala prisutna tijekom cijelog nastavnog sata. Motivacijom učeniku budimo interes, pripremamo ga za primanje Božje riječi, omogućuje mu se buđenje osobnog iskustva, ohrabruje ga za osobnu komunikaciju s biblijskim ili književnim tekstom. Učeniku se stvara ugođaj u kojem će slušati i dublje doživjeti temu ili čak spoznati samog sebe.⁹ Ovakvim pripremanjem učeniku potičemo intelektualnu radoznalost i stavljamo u funkciju njihov psihički, intelektualni i emocionalni mehanizam. Najbitnije je da vjeroučitelj postiže aktivan odnos s učenikom.¹⁰ Osim ovih navedenih elemenata o kojima motivacija treba voditi računa bitan je i konačan cilj motivacije. U učenicima se treba probuditi interes i pozornost koji će potaknuti istinsko zanimanje za određeni sadržaj ili poruku. Prava metoda ili tehnika je ona koja unutar situacije omogućuje postizanje zacrtanog cilja uz pomoć izabranog sadržaja koji su prilagođeni učenicima. Vjeronaučna nastava je u korelaciji s ostalim predmetima, osobito glazbenom i likovnom kulturom, te hrvatskim jezikom i književnošću i od velike su važnosti i pomoći za nastavu vjeronauka.¹¹

Najčešći motivacijski modeli koji se koriste u vjeronaučnoj nastavi su jezična motivacija koja ovisi o stupnju učenikova jezičnog i kognitivnog razvoja. Mogu biti razne asocijacije uz riječi i izraze, nadopunjavanje, poticanje na pitanje. Ovakvim načinom učenik gradi svoje stavove, budi mu se mašta i njegov emocionalni svijet.¹² Likovna motivacija je jedna od najčešćih motivacijskih metoda. I Isus je govorio u

⁹ Usp. Dajna JOGAN LINIĆ, Motivacija u nastavi vjeronauka, u: *Kateheza*, 25 (2003.) 1, 44-55, str. 43.

¹⁰ Usp. *Isto*, str. 46.

¹¹ Usp. Marko PRANJIĆ, *Metodika vjeronaučne nastave*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1997., str. 58.

¹² Usp. *Isto*, str. 49.

slikama. Vjeroučitelj koji istinski želi prenijeti živu riječ naći će prave slike. Bitno je da se definira što se želi postići tom slikom. Slikama se može potaknuti otvaranje učenika transcendentnom. Foto govor je prikladan za motivaciju učenika, te budi osjećaje i omogućava dublje i sustavnije razmatranje svakodnevice. U likovnu motivaciju spadaju još i stripovi. Često se može potaknuti učenika da kroz neki strip prikažu biblijski tekst koji potiče njihovo stvaralačko izražavanje.¹³

Kao jedna od bitnijih motivacijskih tehnika u vjeronaučnoj nastavi nalazi se meditacija. Meditacija je uobičajena u kršćanskoj duhovnosti. Duhovnost se ne bi mogla zamisliti bez meditacije. Meditacija omogućuje otvaranje i spremnost za prihvaćanje Božje nazočnosti. Za školski vjeronauk najprikladniji oblik meditacije je integrirana meditacija. Praznina je preduvjet za novo ispunjavanje, a glavni cilj mora biti punina. Otvorenost treba shvatiti kao čovjekovu spremnost da prihvati Božju nazočnost, njegovu milost i naposljetku da se prihvati Boga samoga.¹⁴ Djeca meditiraju bez posebnog uvoda u meditaciju. Ona žive između tjelesnog biti i imati, jer ne proživljavaju samo ono što se zbiva izvan njih, nego više proživljavaju ono što se zbiva unutar njih. Glazba može pomoći u stvaranju opuštene atmosfere. Meditacijom se koncentriramo na središte života, poniremo u sebe i otvaramo se transcendentnom. Vjeroučitelji su pozvani uvoditi učenike u meditaciju i oslušivati njihove potrebe. Uz laganu meditativnu glazbu vjeroučitelj treba govoriti učenicima neku molitvu ili čitati biblijski tekst. Treba meditirati s njima i otvoriti se Božjem prisustvu.¹⁵

1.2.2. Glazbena motivacija

Glazba je važna i nezaobilazan je faktor vjerskog doživljavanja i izričaja. Kao i svaka druga motivacija koju smo naveli u prethodnom dijelu rada važno je koliko će određena pjesma dotaknuti vjeroučitelja i učenika, koliko će ih potaknuti da reagiraju i kreiraju svoje mišljenje. Postoje brojne mogućnosti oko izbora glazbe u vjeronaučnoj

¹³ Usp. *Isto*, str. 49.

¹⁴ Usp. Marko PRANJIĆ, *Metodika vjeronaučne nastave*, str. 393.

¹⁵ Usp. Dajna JOGAN LINIĆ, *Motivacija u nastavi vjeronauka*, str. 50.

nastavi od instrumentalne glazbe do ozbiljnih umjetničkih djela, šansona, gospela, tradicionalne glazbe, itd.¹⁶

Dječji osjećaji mogu izaći na vidjelo pomoću glazbe. Glazbena motivacija ne mora biti neka klasična glazba. To mogu biti jednostavni proizvođači zvuka koje su učenici sami u stanju načiniti kao što su pljeskanje ili zviždukanje. Važno je da to bude spontano.¹⁷ Nešto što se čini spontano ponekad može učenika više motivirati nego kada vjeroučitelj forsira nekakav rad. Tako glazba može potaknuti i na neke tjelesne reakcije. Zaključili smo da je vrlo bitno odabrati glazbu s kojom je moguće povezati aktivnosti s ugodajem koji glazba stvara. Bitno je da vjeroučitelj zna kakvu vrstu emocionalnog stanja želimo probuditi kod učenika, koja je prikladna glasnoća za tu priliku, te kakve žanrove treba puštati djeci i naposljetku treba se prilagoditi djeci jer ponekad glazba koja se sviđa vjeroučitelju se ne mora sviđjeti učeniku. Uvijek treba voditi računa o učenikovo dobi i sposobnostima, te treba gledati na ciljeve i teme nastavnog sata.¹⁸

1.2.3. Glazba u vjeronaučnoj nastavi

Glazba i pjesma u vjeronaučnoj nastavi nisu sporedni dio nastave. Dobili su važnu ulogu u nastavi iako je uvijek postojala određena napetost između glazbe i odgojno-obrazovnog programa, ali oni su postali međusobno ravnopravni. U vjeronaučnoj nastavi potrebno je posebno vrednovanje pjesme i glazbe. Vjeroučitelj treba uvažiti pjesmu, poslušati ju, otpjevati i pustiti da djeluje na njega. S obzirom na vjeroučitelja i učenika bitno je koliko jedna pjesma ili glazba pogađa njih u određenoj situaciji, potiče li ih da učine nešto konkretno i utječe li na njihovo mišljenje ili stav. Kada je cilj u pitanju postavlja se pitanje pomaže li određeno slušanje pjesme ili glazbe u kršćanskom sazrijevanju. Dubljim poniranjem u tekst i smisao pjesme, pogotovo shvaćanjem pjesme kao molitve može se postati boljim kršćaninom. Upravo se sadržaj nameće kao bitan jer on treba biti u bliskom odnosu sa vjerskim iskustvom, biblijskim tekstom, liturgijskim i tradicijski sadržajem. Da bi vjeroučitelj prenio taj sadržaj na učenika potrebno je odrediti koje metode će koristiti. Bitno je raspoznati jeli glazba i

¹⁶ Usp. *Isto*, str. 49.

¹⁷ Usp. Marko PRANJIĆ, *Metodika vjeronaučne nastave*, str. 188.

¹⁸ Usp. Nina JACKSON, *Mala knjiga glazbe za učionicu*, Ostvarenje d.o.o., Zagreb, 2009., str. 131-132.

pjesma po svom sadržaju i izričaju bliska učenicima, te dali je prigodna za njihovu dob i afinitete. Ne može se učenicima puštati glazba koja nije prigodna za nastavni sat, pogotovo glazba i pjesme koju učenici neće moći shvatiti. Svako glazbeno djelo mora doprinijeti u procesu učenja, usvajanja navika i vještina, ako postoji kompatibilnost između sadržaja glazbe i sadržaja vjeronaučne nastave. Glazba i pjesma u vjeronaučnoj nastavi može se koristiti ako vjeroučitelj ima sklonost da prezentira glazbu kroz nastavu i ako postoji interes kod učenika. Ali, ne smije se prebrzo odlučiti da ne postoji zainteresiranost za takvu vrstu prenošenja sadržaja jer ponekad može biti loš dan za učenike ili nije dovoljno zanimljiv sadržaj nastavnog sata.¹⁹

U vjeronaučnoj nastavi pjesmi se može pristupiti na tri načina. Svaka vjerska zajednica, pa tako i kršćanska, njeguju pjesmu kao sredstvo kroz način štovanja i čašćenja Boga. To se naziva tradicijski pristup pjesmi. Takve pjesme su najčešće službene, propisane i sabrane u različitim pjesmaricama s autoritetom vjerske oblasti. One su izvor kršćanske istine i za njihovo izvođenje nije potrebno samo znati pjevati, nego se treba dobro poznavati njihov sadržaj i da se o pjesmi razmišlja kao o čistom vjerskom sadržaju. U tom slučaju potrebno je poznavati najvažnije liturgijske pjesme, uočiti biblijsku poruku takve pjesme, prepoznati u njoj vjersku istinu, gledati na slične pjesme kao žive dokumente crkvene povijesti, smatrati pjesmu nadahnućem za rješavanje konkretnih životnih problema, osposobiti učenike da mogu i znaju odabrati za određeni trenutak pravu i znakovitu pjesmu, poznavati tvorce i kompozitore tih pjesama i njihovu motivaciju kada su ih ispjevali i znati se dobro i učinkovito služiti registrom pjesama. Vjeroučitelj treba imati na umu kako klasične i suvremene pjesme uklopiti u nastavu. Učenici trebaju prvo čuti pjesmu, prihvatiti i pjevati, pokušati ju interpretirati i upamtiti. Za ispunjenje tih četiriju odrednica vjeroučitelj treba znati ima li tekst teološko uporište, jesu li tekst i glazba primjereni učenicima i je li pjesma s jezičnog i glazbenog stajališta vrijedna. Kako navodi Pranjić postoje praktično-kreativne mogućnosti pjesme u školskom vjeronauku. Može se oblikovati pomoću glasa, kao dinamičko diferenciranje gdje se npr. strofe pjesama mogu pjevati tiše nego refreni pjesme. Djeca mogu pjevati jednoglasno, a uvijek se može dati solo dionica učeniku koji

¹⁹ Usp. *Isto*, str. 344.

pokazuje veći interes za pjevanje. Kako postoji izjednačeno pjevanje, učenici mogu pjevati i višeglasno kao zbor, ali za to je potrebna veća priprema. Kako se može oblikovati pomoću glasa, instrumenti mogu također biti prisutni kao ritmička glazbala. Oni su jedna vrsta pomagala, ali i bez njih učenici mogu koristiti svoje tijelo kao glazbalo najčešće pljeskanjem u ritmu. Sve glazbene aktivnosti naposljetku mogu predočiti u pokret i ples ili igranje s lutkama.

Uz tradicijske pjesme u vjeronaučnoj nastavi su sve više prisutne suvremene pjesme. Kriteriji za metodičku primjenu tih suvremenih pjesama su isti kao i za tradicionalnu. Počele su se pojavljivati mnoštvo vjeronaučnih, tzv. „duhovnih“ pjesmarica koje su različitih sadržaja i glazbene vrijednosti. Za razliku od tradicionalnih pjesama suvremene pjesme, odnosno pjesmarice su trebale pokriti više područja i događaja u zajednici. Iz toga je jasno da ipak postoje neke razlike između tradicionalnih i suvremenih pjesama. Suvremene pjesme su više internacionalne, jer sadrže više elemenata koji su usredotočeni na ljudska pitanja, probleme i na suvremenu situaciju. Upravo zbog toga su te teme prisutne u vjeronaučnoj nastavi, jer se vjeronauk dotiče svih ljudskih pitanja i uz pomoć te duhovne strane je opravdano da se nalaze u vjeronaučnoj nastavi. Hoće li ti elementi uopće biti glazbeno obrađeni u vjeronaučnoj nastavi ovisi o afinitetu vjeroučitelja. Suvremene pjesme potiču učenike na kreativni rad jer nude mogućnost nadopune tekstova, poruka, ubacivanja teksta u novu melodiju. Neki psiholozi smatraju da tada nije najbitnija teološka preokupacija, premda tekst pjesme mora biti teološki utemeljen, pjesme i glazba prvenstveno su njihovi i one su im jako bitne za njihov daljnji duhovni razvoj. Uz internacionalni element suvremene pjesme u sebi imaju i elemente ekumenizma što se najčešće obrađuje u višim razredima osnovne škole.²⁰

²⁰ Usp. *Isto*, str. 351.

2. LITURGIJSKA GLAZBA I HRVATSKE LITURGIJSKE PJESMARICE „PJEVAJTE GOSPODU PJESMU NOVU“ I „SLAVIMO BOGA“

“Glazbena je baština opće Crkve blago neprocjenjive vrijednosti jer se ističe između ostalih izraza umjetnosti posebno time što sveto pjevanje združeno s riječima tvori potrebit i sastavni dio svečane liturgije.”²¹

Čovjekovo spasenje pokazuje se u susretu s Bogom. Taj susret s Bogom se može doživjeti na više načina, a jedan od načina je kroz pjesmu. Svako razdoblje Gospodinovog života pjevano je kroz novu pjesmu. Zato bi nam liturgija bila nezamisliva bez pjevanja. Svako novo bogoslužje traži novu pjesmu da ga ukrasi i približi srcu svakog vjernika. Specifičnost liturgijske glazbe razlikuje se od ostalih oblika glazbenog izražavanja jer ona izražava događaj vjerničkog iskustva i liturgijskog slavlja Kristova Otajstva. Zbog toga glazba u liturgiji može biti nazvana svetom glazbom ukoliko je vezana uz obredno iskustvo vjere, ali može biti nazvana i liturgijskom glazbom ukoliko proizlazi iz liturgije, upravljana je liturgijom i samo unutar liturgije se događa iskustvo vjere.²² Pjesma se ukratko može nazvati i molitvom, jer ona kako i obična molitva, može dodirnuti srž čovjekove duše i tijela. Kako se čovjek kroz molitvu prepušta Božjoj milosti tako se može prepustiti i kroz pjesmu. Molitva je za nas kršćane širok pojam. Božja volja može se vršiti na više načina i svatko je doživljava i izražava na neki svoj način. Zbog svakodnevnih problema i životnih situacija čovjek je postao nesposoban za moliti, a molitva kroz pjesmu jedan je od zanimljivijih i opuštenijih načina predavanja svih svojih briga Bogu. Pjevanjem vjernici lakše iznose svoje zajedničke i osobne molitve pogotovo tada kada im njihov osoban govor zakazuje i nije dovoljno dubok i izražajan.

Bogata tradicija hrvatskog crkvenog pučkog pjevanja pokazuje da je pjevanje važan čimbenik kulturnog i duhovnog života našeg naroda. U posljednja dva desetljeća u Hrvatskoj se poboljšalo korištenje bogoslužnog pjevanja. Počeli su se okupljati pučki

²¹ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Sancrosanctum concilium, Konstitucija o svetoj liturgiji*, u: *Dokumenti, Kršćanska sadašnjost*, Zagreb, 2008., br. 112.

²² Usp. Ivica ŽIŽIĆ, *Liturgijska glazba između očuvanja glazbene baštine i liturgijske prakse*, u: *Crkva u svijetu*, 42 (2007.) 2, 306-329, str. 308.

zborovi, a u crkvenim pjevačima se probudila dublja svijest o vrijednosti takvog sudjelovanja na misi naposljetku na je to također susret sa živim Kristom.²³ Zbog toga su i nastale dvije Hrvatske liturgijske pjesmarice *Pjevajte Gospodu pjesmu novu i Slavimo Boga*.

2.1. Glazba u liturgiji

Za kršćane liturgija je sveti čin kojim se kroz obred u Crkvi i posredstvom Crkve vrši i nastavlja Kristovo svećeničko djelovanje, to jest posvećivanje ljudi i savršeno veličanje Boga. To je čin koji istodobno vrše Crkva i Krist, tako ulazimo u blisku i konkretnu povezanost s Bogom. Liturgija je izvor našeg ljudskog, duhovnog i kršćanskog života.²⁴ Glazba je u svim religijama prisutna kroz obrede. Čovjek svojim pjevanjem zahvaljuje Bogu za sva njegova djela koja je učinio za čovjeka. Pjesme Bogu postaju dio liturgije iz kojih izvire sva nutrina ljudskog bića i osvještavaju se ono skrovito u vjernikovom srcu koje postaje nezamjenjiv i neponovljiv osjećaj. Glazbu u obredu oblikuje liturgiju, a liturgijska oblikovanost utemeljena je na Božjoj riječi iz Svetog pisma. Obred je vezan za glazbu. Svaki obred ima određenu glazbu i ne podnosi nikakvo miješanje jer ima vlastite osobine koje odgovaraju prirodi tog obreda. Ona mora biti sveta, a ne profana.²⁵ Liturgijska glazba ima zadaću da služi obredima kako bi zajednica sudjelovala na najbolji i najljepši način. Glazba nije neposredan cilj liturgije, ona je slavljenje uskrsnog otajstva u raznim vidovima od strane zajednice koja kroz pjesmu izražava vlastitu vjeru.²⁶ Jedan od načina uporabe glazbe, odnosno pjevanja u liturgiji je pjevanje evanđelja. U prošlim vremenima bilo je nezamislivo da se ne pjeva evanđelje. Danas se pjevanje evanđelja najčešće izbjegava jer bi evanđelje trebalo biti razumljivo svima, a pjevanjem se to ne može potpuno postići. Premda, navještaj evanđelja pjevanjem stvara poseban i svečan pristup Božjoj riječi i zahtjeva od vjernika veću pozornost što je prvi uvjet prihvaćanja Božje riječi. Stoga bi pjevanje evanđelja trebao biti za čovjekov unutarnji osjećaj i bolje razumijevanje Božje riječi.²⁷

²³ Usp. Šime MAROVIĆ, *Glazba i bogoslužje – Uvod u crkvenu glazbu*, Crkva u svijetu, Split, 2009., str.12.

²⁴ Usp. Mirjam RAMLJAK, *Liturgija i glazba*, u: *Kateheza*, 28 (2006.) 1, 85-103, str. 88.

²⁵ Usp. *Isto*, str. 97.

²⁶ Usp. SC, br. 12.

²⁷ Usp. Šime MAROVIĆ, *Glazba i bogoslužje – Uvod u crkvenu glazbu*, str.110.

Oblik mise ustalio se u IV. i V. stoljeću. Nebitni dijelovi liturgije su se mijenjali, ali bitni dijelovi ostali su uvijek isti, pa se može reći da se misa sastoji od promjenjivih (*proprium*) i nepromjenjivih (*ordinarium*) dijelova mise. U promjenjivi dio spadaju *Introitus, Graduale, Alleluia, Tractus, Offertorium i Communio*, a u nepromjenjivi dio spadaju *Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus i Agnus Dei*. Svoj ispravni glazbeni put misa je dugo tražila. Na početku su se pjevali jednostavni napjevi za misne nepromjenjive i promjenjive oblike. Dolaskom *Schoale cantorum* napjevi su postali sve teži. Pojavili su se gregorijanski napjevi koji imaju posebno mjesto jer daju posebnu snagu i pravo značenje onoga što se pjeva. Gregorijanski napjevi su pjevana riječ koja služi u liturgiji. Ono je pjevana molitva koja je nastala na temelju liturgijskih tekstova.²⁸ O gregorijanskom pjevanju spominje se i u Konstituciji o svetoj liturgiji-*Sacrosanctum concilium*. Konstitucija navodi: „Crkva smatra gregorijansko pjevanje vlastitim rimskoj liturgiji; stoga neka ono u liturgijskim činima, uz jednakost ostaloga, zadrži glavno mjesto...“²⁹ Gregorijansko pjevanje je zapravo jednoglasno pjevanje koje je samo moglo nastati iz duboke povezanosti s Bogom. Nadahnuti šutnjom i prihvaćanjem otajstva, gregorijansko pjevanje je bilo najzastupljenije među redovnicima. Poslije se pojavilo i višeglasno pjevanje koje se također spominje u *Sacrosanctum concilium*: „Druge vrste sakralne glazbe, osobito polifonija, nikako se ne isključuju iz bogoslužnih slavlja, ako odgovaraju duhu liturgijskoga čina...“³⁰

U ovom dijelu rada ćemo spomenuti dijelove mise koji se pjevaju. Uvodni obred počinje s ulaznom pjesmom (*Introitus*). *Introitus* je nastao kao antifonijska pjesma, a papa Celestin I. uveo je antifonijsko pjevanje psalma kao *Introitus*. Svrha ulazne pjesme je otvoriti slavlje i potaknuti jedinstvo vjernika, uvesti vjernike u otajstvo liturgije. Sada ulazne pjesme pjevaju pučki zborovi s pukom, sam zbor ili puk pjeva cijelu ulaznu pjesmu. *Kyrie* ili Gospodine, smiluj se je uveden u liturgiju kao zaziv. Taj zaziv pjeva narod da bi potvrdio molitve koje je izrekao svećenik. *Kyrie* je zagovorna litanija, a podrijetlo ima iz doba prvih kršćana slavili agape. Rimski misal navodi kako je to pjesma koju kliču vjernici Gospodinu, stoga ju izvode svi i puk i pjevački zbor ili pjevač.

²⁸ Usp. *Isto*, str. 33.

²⁹ Usp. SC, br. 116.

³⁰ Usp. *Isto*, br.116.

Svaki se poklik ponavlja dva puta, ali s obzirom na jezik naroda ili glazbu, može se ponavljati i više puta.³¹ *Gloria* ili Slava Bogu na visini je himan koji pripada kršćanstvu iz II. i III. stoljeća. Tu pjesmu su pjevali anđeli novorođenome Spasitelju i zbog toga se ona naziva anđeoskim himnom.³² Kako navodi Rimski misal: „Tekst ovoga himna ne može se zamijeniti nekim drugim. Započinje ga svećenik ili, ako je prikladno, pjevač ili zbor, a pjevaju ga ili svi zajedno ili puk naizmjenice sa zborom, ili sam zbor. Ako se ne pjeva, trebaju ga moliti svi zajedno ili u dvije skupine koje jedna drugoj naizmjenice odgovaraju. Pjeva se ili govori nedjeljom, osim u došašću i korizmi, na svetkovine i blagdane te u posebnim svečanim događajima.“³³

U pjesmama između čitanja nalaze se *Graduali* koje ubrajamo među najstarije liturgijske pjesme. *Gradual* se nastavlja na misna čitanja i on je odgovor na navještaj Božje riječi, On je zapravo otpjevni psalam. U današnjoj liturgiji *Gradual* je sam za sebe liturgijski čin. On je Božja riječ kojom čovjek odgovara Bogu zbog Njegove dobrote. Psalam pjeva pjevač, a cijela zajednica odgovara osim ako se psalam izvodi bez odgovaranja.³⁴ *Aleluja* se nalazi u liturgiji kao izraz radosti. Ona prethodi i zaključuje mnoge psalme, te je našla mjesto kao dio koji se izvodi kada se ide prema ambonu. Ona pripravlja na slušanje navjeshtaja evanđelja. Tada kršćanska zajednica stoji na nogama i kliče *Aleluja* Kristu.³⁵ Sljedeći dio mise koji se pjeva je vjerovanje ili *Credo*. U misi se prihvatio onaj oblik vjerovanja koji se nalazi u zaključcima Kalcedonskog sabora koji je bio 431. godine. Taj obrazac koji je prihvaćen tada bio je sažetak prijašnjih sabora, Nicejskog (325. g.) i Carigradskog (381. g.) i zbog toga se vjerovanje naziva Nicejsko-carigradsko vjerovanje. U pjesmama između čitanja ubrajaju se još i prinosne pjesme ili *Offertorium*. Prinosna pjesma je pjesma koja prati prinošenje darova na oltar. Ona sama ne tvori odred, ali prati obredni čin kao ulazna i pričesna pjesma. Pričesna pjesma mora biti određene tematike u odnosu na prinošenje darova ili neke druge teme kao što su razmišljanje o Božjoj riječi, misnoj tajni, itd.³⁶ Svet ili *Sanctus* pripada dijelu euharistijske molitve i on je čin zahvale koji izriče svećenik s predslavljenjem. Svet je zaziv

³¹ Usp. Rimski misal, Opća odredba, iz trećeg tipskog izdanja, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004., br. 52.

³² Usp. Šime MAROVIĆ, *Glazba i bogoslužje – Uvod u crkvenu glazbu*, str.116.

³³ Usp. Rimski misal, Opća odredba, iz trećeg tipskog izdanja, br. 53.

³⁴ Usp. Šime MAROVIĆ, *Glazba i bogoslužje – Uvod u crkvenu glazbu*, str.118.

³⁵ Usp. *Isto*, str. 119.

³⁶ Usp. *Isto*, str. 121.

koji se u hebrejskoj predaji zvao *Hosana*. Po svojoj predaji Svet je pjesma zajednice koju potiče svećenik i poziva narod da zajedno s njim ujedine glasove sa nebeskim silama.³⁷ Jaganjče Božji pripada dijelu kada se prati lomljenje pretvorenog kruha. Najčešće ga pjeva zbor, a narod odgovara ili barem moli na glas.³⁸ Kao zadnja pjesma u euharistijskom dijelu liturgije je pričesna pjesma. O pričesnoj pjesmi najbolje govori Rimski misal: „Dok svećenik prima Sakrament, započinje pričesna pjesma, koja treba izraziti duhovno jedinstvo pričesnika pomoću sjedinjenosti glasova, zatim pokazati radost srca i jasnije očitovati „zajedničarsku“ narav procesije za primanje pričesti. Pjesma traje sve dok se vjernicima podjeljuje Sakrament. Ako se poslije pričesti pjeva koji himan, pričesna će se pjesma pravodobno završiti. Valja se pobrinuti za to da se i pjevači mogu neometano pričesti ti.“³⁹, te „Za pričesnu se pjesmu može uzeti ili antifona iz *Graduale romanum*, bilo s psalmom bilo sama, ih antifona s psalmom iz *Graduale simplex*, ili pak neka druga prikladna pjesma koju je odobrila konferencija biskupa. A pjeva je ili samo zbor ili zbor odnosno pjevač s narodom. Ako nema pjevanja, vjernici, ili neki od njih, ili čitač ili 25 pak sam svećenik - pošto se pričesti, a prije negoli počne pričesćivati vjernike - može izreći antifonu koja se nalazi u Misalu.“⁴⁰

2.2. Analiza sadržaja liturgijskih pjesmarica *Pjevajte Gospodu pjesmu novu i Slavimo Boga*

Prva pjesmarica koju ćemo ukratko obraditi je *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* koja je sastavljena za liturgijsko slavlje Euharistije, sakramenata i blagoslovina kroz blagdane i za vrijeme kroz crkvenu godinu. Ova pjesmarica preporučuje se svim voditeljima crkvenih zborova, pjevačima i svim vjernicima. Zbog ove pjesmarice okupili su se svi biskupi davne 1976. godine koji su imenovali komisiju za izradu ove pjesmarice. U pjesmarici se nalaze liturgijski tekstovi, himni, popijevke i psalmi kao pjesme. Pjesmarica se sastoji i od popijevki koje nisu prikladne za liturgijski obred, ali mogu se izvoditi u neliturgijskim slavljinama kao što su puče pobožnosti, hodočašća ili

³⁷ Usp. *Isto*, str. 122.

³⁸ Usp. *Isto*, str. 123.

³⁹ Usp. *Rimski misal, Opća odredba, iz trećeg tipskog izdanja*, br. 86.

⁴⁰ Usp. *Isto*, br. 87.

katehetska ili obiteljska slavlja. Sama pjesmarica sastoji se od osam dijelova. Prvi dio odnosi se na red mise s narodom gdje je naveden cijeli red mise i kako se pjevani dio mise pjeva. Također se u tom dijelu nalaze i pjevani dijelovi reda mise na latinskom jeziku.⁴¹ U drugom dijelu spada vrijeme kroz godinu gdje se navode pjesme koje se mogu pjevati na ulazu, pripjevni psalmi, pjesme prije evanđelja, pričesne pjesme, psalmi kao misne popijevke, himni, popijevke, misa s djecom, itd. U trećem dijelu nalaze se pjesme koje se pjevaju u božićno vrijeme. Navodi se vrijeme došašća i sve moguće pjesme koje se pjevaju na ulazu, za psalam, pričesne pjesme, popijevke i *O antifone*. Kako u vrijeme došašća, tako se navode pjesme koje se pjevaju za Božić. Četvrti dio odnosi se na uskrsno vrijeme liturgijske godine, a navode se pjesme koje se pjevaju za korizmeno vrijeme, Cvijetnicu, za muku Gospodinovu koja ima posebne himne i popijevke o mucu. Nalaze se još pjesme za vazmeno trodnevlje i uskrsno vrijeme. Peti dio odnosi se na svetačka slavlja, pjesme za štovanje Blažene Djevice Marije, anđela i svetaca. Šesti i sedmi dio odnosi se na sakramente pa se navode pjesme za sakramente krštenja i vjenčanja, a u sedmom dijelu nalaze se pjesme za pokojničko bogoslužje. Pjesmarica završava osmim dijelom gdje se nalaze već spomenute pjesme koje nisu za liturgijsku uporabu.⁴²

Uz pjesmaricu *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* značajna je pjesmarica i molitvenik *Slavimo Boga*. Izdao ju je ured hrvatskim misionara u Njemačkoj za potrebe Hrvata u Njemačkoj jer se smatralo da je Hrvatima u inozemstvu potreban priručnik pučkih popijevki za liturgijska slavlja. Uz popijevke pjesmarica sadrži molitve i liturgijske obrede. Pjesmarica se sastoji od trinaest poglavlja. Na početku se navode temeljne istine kršćanske vjere što je veoma lijep za pjesmaricu jer bi svaki vjernik to trebao znati. Drugo dio obuhvaća svo saznanje o molitvi i najosnovnije molitve koji bi vjernik trebao znati. Treći dio odnosi se na red mise s narodom u kojem se nalaze svi napjevi koje pjeva svećenik, ali i narod. Četvrti dio odnosi se na puk i što puk treba pjevati, od početka mise do kraja, peto dio također isto sadrži. Šesti dio obuhvaća razdoblja liturgijske godine, a sedmo je posvećeno zajedništvu svetih. Osmi dio sastoji

⁴¹ Usp. *Pjevajte Gospodu pjesmu novu*, Hrvatska liturgijska pjesmarica, Zagreb, 1983., str. 8.

⁴² Usp. *Isto*, br. 1-860.

se od pouke o sakramentima i kako ide obred svakog sakramenta. Deveti dio odnosi se na obred sprovoda, a deseti dio na obrasce raznih blagoslova kao što su blagoslov stana, vode, jela, bolesnika itd. Jedanaesti dio odnosi se na pjesme koje se pjevaju za blagoslov pred Presvetim, za Križni put, a u dvanaestom dijelu nalaze se pjesme za službu časova za jutarnju i večernju. Naposljetku, trinaesti dio je dodatak u kojem se nalaze šansone.⁴³

2.2.1. Teološko - ekleziološke i antropološke pjesme

Cijeli kršćansko-teološki govor o Bogu naslonjen je na Božjoj riječi od objave do čovjekovog odgovora na Božji poziv. Tako je i glavni smisao teoloških pjesama sami Bog i govor o Bogu. Sveto Pismo je smisao, odnosno duša teologije, a Crkvi je predana zadaća da ona govori i uprisutnjuje Boga. U liturgijskom pjevanju glazba oblikuje jedinstvenu cjelinu s riječju, zbog toga se glazba treba prosuđivati u mjeri odražavanja te riječi na glazbeni način, a vlastit poruci. Uz to liturgijska glazba služi zajedničkom obožavanju, proslavljanju i klanjanju Bogu Ocu, Gospodinu Isusu Krist i Duhu Svetome. Ona služi za obožavanje, slavljenje i klanjanje zajedništvu triju božanskih osoba, a poslije slijedi zahvaljivanje za darovanu milost spasenja. Liturgijska glazba uz pjevanje gradi crkveno zajedništvo i duhovnu povezanost vjernika, pridonosi bržem učenju biblijskih i teoloških istina i širi evanđelje. Samo prisustvo na misi je dijalog s Bogom, a taj dijalog još više upotpunjuje pjesma. Pjesmarice *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* i *Slavimo Boga* prepune su teološko-eklezioloških pjesama. Zapravo sam govor o Bogu i Isusu trebaju biti glavni razlozi za skladanje pjesama što i jest slučaj. Zanimljiv je himan *Oče naš dobri*⁴⁴ u pjesmarici *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* koji slavi Sveto Trojstvo. Djeci je posebno draga popijevka koja se pjeva u vrijeme došašća, a to je popijevka *Zlatnih krila*⁴⁵ koja zahvaljuje Bogu na njegovu darovanu milost što nam je poslao našeg Kralja. U pjesmarici *Slavimo Boga* često se navode iste pjesme kao u prethodno navedenoj pjesmarici, ali navesti ćemo nekoliko pjesama koje pjevaju o Bogu i Crkvi. Pjesma *Gospodin slavno uskrsnu*⁴⁶ koja se pjeva u uskršno vrijeme kroz crkvenu

⁴³ Usp. *Slavimo Boga*, Hrvatski katolički molitvenik i pjesmarica, Frankfurt, 1982., br. 15-663.

⁴⁴ Usp. *Pjevajte Gospodu pjesmu novu*, Hrvatska liturgijska pjesmarica, br. 165.

⁴⁵ Usp. *Slavimo Boga*, Hrvatski katolički molitvenik i pjesmarica, br. 168.

⁴⁶ Usp. *Isto*, br. 311.

godinu koja govori o Isusovom uskrsnuću, o njegovoj smrti, kako nas je spasio od grijeha i donio nam spasenje i beskrajnu sreću. Kada se radi o pjesmama koje se pjevaju za Crkvu, takve pjesme najčešće potiču evangelizaciju, odnosno širenje imena Kristova i ujedinenje. Liturgija je zajednički čin. Ako se ozbiljno ne shvati taj *communio*, tada je bilo kakva glazba u liturgiji nepotrebna. Jedna od pjesama u kojoj se spominje Crkva je *Od sva se četiri vjetra*.⁴⁷ U pjesmi se spominje sveto Trojstvo i slavljenje Krista kroz oltarski sakrament.

Uz teološko-ekleziološke pjesme, odnosno pjesme o Bogu i Crkvi, postoje i pjesme koje čovjek pjeva Bogu to su tzv. antropološke pjesme. Kako je čovjek palo biće, biće zemlje, tako mu je potrebno nešto nadnaravno da upotpuni njegov život.⁴⁸ Krist je postao čovjekom kako bi susreo čovjeka. Uz redovitu molitvu čovjek se obraća Bogu preko pjesme, traži Njegovu pomoć ili zaziv Duha Svetoga. Uz Boga je lako prebroditi životne nedaće, a još je lakše uz pjesmu. Pjesma potiče čovjeka na radost, kada pjeva Bogu njegov život dobiva puniji smisao. Dužni smo Bogu iskazati poklon, čast i zahvalnost, a čim čovjek spozna svoju ovisnost o Bogu početi će više njegovati svoj odnos s Bogom. U spomenutim pjesmaricama nalazimo puno pjesama u kojima se čovjek obraća Bogu. Jedna od pjesama je *Spasi nas, Gospodine*⁴⁹ koja se smatra ulaznom pjesmom u vremenu kroz godinu. U njoj čovjek kliče za spasenjem, slavi Njegovo sveto ime i zahvaljuje Bogu na otkupljenju. Jedna od ljepših pjesama koje se često izvode na liturgijskom slavlju je popjevka koja se može izvoditi kao psalam je *Kao što košuta žudi*.⁵⁰ U pjesmi je čovjek uspoređen sa košutom, kao što je košuta žedna vode, toliko je čovjek žedan Boga jer je on čovjekova najveća snaga i zaštita.

⁴⁷ Usp. *Pjevajte Gospodu pjesmu novu*, Hrvatska liturgijska pjesmarica, br. 226.

⁴⁸ Usp. Ivan ŠAŠKO, Liturgijska glazba i mladi - Retrospektiva i perspektiva, u: *Sveta Cecilija - časopis za sakralnu glazbu*, 68(1998.) 3, 66-70, str. 69.

⁴⁹ Usp. *Pjevajte Gospodu pjesmu novu*, Hrvatska liturgijska pjesmarica, br. 79.

⁵⁰ Usp. *Isto*, br. 155.

Slika 1. Notni zapis za popjevku *Od sva se četiri vjetra*⁵¹

Od sva se četiri vjetra V. Z. – Lj. G.

226

1. Od sva se če-ti-ri vje- tra Crk-va sabi-re
 2. Ti-su- ću zr-naca sku- pa kru-hu isto-me
 3. Mi-ris ti tr-sova ro- da du-ša kreposti

1. sveta u ži-vi bo-žji hram: Krist joj je
 Ka - ko je
 2. stupa da je-dan bu-de dar: Ka - me-nom
 Svi će - mo
 3. no-si na iskren du-še dar: Sun - ce ga
 Ne - ka ti

1. gla-va, Duh Božji snaga, Ma-ri- ja Mati, a nebo dom.
 do-bro, ka - ko je lijepo zajed-no biti u domu tvom.
 2. mljeven, pla- menom pečen, ljubav-lju sladen za sveti stol.
 snjime u tvoje i-me u-zi-ći, Bože, na svet oltar.
 3. ja - či, tijesak ga cijedi: tegobnim putem u kalež zlat.
 na - ša o - danost bu-de najdra-ži prinos na tvoj oltar.

⁵¹ Usp. *Pjevajte Gospodu pjesmu novu*, Hrvatska liturgijska pjesmarica, br. 226.

2.2.2. Marijanske pjesme

Marijanske pjesme su pjesme pjevane u čast Blaženoj Djevici Mariji. Crkva na poseban način štuje Mariju koja je nerazrješivo združena s djelom spasenja svoga Sina. Na Mariju gledamo kao najizvrsniji plod otkupljenja i svetosti. U njoj vidimo ono što Crkva želi postati, ona je Bogorodica, naša majka i uzor. Marija također ima i svoje blagdane, prvi i jako bitan je Navještenje Gospodinovo ili Blagovijest koji se slavi 25. ožujka, 9 mjeseci prije Božića, zatim slijedi Prikazanje Gospodinovo ili Svijećnica, Bezgrešno začeće Marijino kada se slavi očuvanje od istočnog grijeha, svetkovina Velike Gospe je Marijino uznesenje dušom i tijelom na nebo nakon njenog zemaljskog života. To su jedni od bitnih Marijinih svetkovina. Mjesec svibanj smatra se Marijinim mjesecom, a listopad je mjesec Marijine krunice. Zbog toga postoje i mnoge marijanske pjesme koje slavimo u liturgiji i u raznim pobožnostima i te pjesme smatraju se jednima od najljepših u crkvenoj glazbi. Jedna od najpoznatijih, odnosno, najpjevanija molitva je Zdravo Marijo (*Ave Maria*). Liturgijske pjesme s tekstom Zdravo Marijo nalazimo kod svih naroda u raznim oblicima skladbi. Imamo ih od pučkih pjesama Bogorodici, solo popijevki, zbornih skladbi *a cappella* ili uz pratnju kao i brojnih oratorija vezanih za Marijin lik s drugačijim tekstovima poput *Magnificata* (Veliča) ili *Vespera* (Večernje). Spomenute pjesmarice su prepune marijanskih pjesama. Svaki Marijin blagdan ima neku pjesmu. Uznesenje Blažene Djevice Marije može se obilježiti antifonom „Na nebu se pokaza znamenje veliko, žena zaodjenuta suncem, mjesec pod njezinim nogama, a na glavi vijenac od dvanaest zvijezda.“ Navode se još pjesme *Kraljice neba*,⁵² *Pod Obranu tvoju*,⁵³ *Kraljice svete Krunice*,⁵⁴ *Pohvale Gospi*⁵⁵ i još mnoge druge. Marija se često spominje u pjesmama koje se pjevaju za došašće jer nam ona treba biti uzor za poslušnost i prihvaćanje Božje volje. Te su pjesme došašća često najdraže djeci jer ih potiče na radost i pripremu na Kristov dolazak. Često se pjeva pjesma *Poslan bi anđel Gabrijel*⁵⁶ koji je navijestio Mariji rođenje njenog prvorođenca.

⁵² Usp. *Pjevajte Gospodu pjesmu novu*, Hrvatska liturgijska pjesmarica, br. 594.

⁵³ Usp. *Isto*, br. 596.

⁵⁴ Usp. *Isto*, br. 612.

⁵⁵ Usp. *Isto*, br. 614.

⁵⁶ Usp. *Slavimo Boga*, Hrvatski katolički molitvenik i pjesmarica, br. 174.

Slika 2. Notni zapis za pjesmu *Poslan bi anđel Gabrijel*⁵⁷

Poslan bi anđel Gabrijel N: Co, 1701

174

1. Pos-lan bi an - đel Ga - bri - jel
od Bo-ga u grad Na - za - ret
k jed-noj po - niz - noj Dje - vi - ci,
i k pra - voj Bož - joj služ - be - ni - ci.

2. Kad Mariji on doteče, * ponizno joj ovo reče: * oj zdravo, puna milosti, * Djevice, kruno svetosti.
3. Veselje sad će početi, * Sina ćeš Božjeg začeti, * Bog Duh će Sveti s tobom bit * i ove riječi ispunit.
4. Sina ćeš ti poroditi, * Isus će se nazivati, * a plod tvoj bit će Božji Sin * i pravi Bog i Gospodin.

⁵⁷ Usp. *Slavimo Boga*, Hrvatski katolički molitvenik i pjesmarica, br. 174.

2.2.3. Prigodne pjesme

U dodatak obrađenih pjesmarica ulaze pjesme koje su prigodne za liturgijsko slavlje, ali se ne izvode često jer su prigodnije za hodočašće ili katehetski skup. Prigodne pjesme su pjesme koje zadovoljavaju literarni, dogmatski, liturgijski i glazbeni kriterij koje postavlja Uredba o svetom bogoslužju Drugog vatikanskog sabora.⁵⁸ U prigodne pjesme spada himan bolesnih *Čujte ljubljani*,⁵⁹ pjesme za klanjanje pred oltarskim sakramentom, čak i himna Hrvatske države *Lijepa naša*.⁶⁰ U pjesmarici *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* još se navode pjesme *Veselo, braćo, kliknimo*,⁶¹ *Klanjam ti se smjerno*,⁶² *O Isuse, daj da pjevam*,⁶³ a u pjesmarici *Slavimo Boga* navode se pjesme *Križ kneza Višeslava*,⁶⁴ *Himna Gospe velikog zavjeta*,⁶⁵ *Dođite živome vrelu*⁶⁶ i *Gospod je pastir moj*, što je zapravo Psalam 23.⁶⁷ U prigodne pjesme također možemo svrstati i domoljubne pjesme. Kroz domoljubne pjesme izriče se emocionalna privrženost svom narodu, ljubav prema njemu bez ikakvog vrijeđanja i omalovažavanja svog ili drugog naroda.⁶⁸ U liturgiji su postale sve više prisutne duhovne šansone. Pokrenuo se moderniji stil pisanja i skladanja duhovnih pjesama što je potaklo ljude, pogotovo mlade, da se približe vjeri i sudjelovanju u liturgiji. Premda duhovne šansone nisu primjerene za liturgijsko slavlje mnoge su pronašle svoje mjesto u srcima ljudi. Postale su toliko raširene da se održavaju slavljenički koncerti gdje su izvode takve pjesme. Duhovnim šansonama i jest mjesto na takvim događajima, jer se i tada može ispuniti srce vjernika Božjom milošću i Duhom svetim. Duhovne šansone Crkva nije olako prihvatila i dalje smatra da im mjesto nije u liturgiji, nego da je potrebno stare pjesmarice obnoviti i učiniti prikladnijima našem vremenu. Što je i prikladno da ostane zbog vječne crkvene tradicije, koju treba poštovati onakva kakva jest, a ne izmišljati neke nove načine slavljenja koja na neki način mogu biti iskrivljena.⁶⁹

⁵⁸ Usp. *Pjevajte Gospodu pjesmu novu*, Hrvatska liturgijska pjesmarica, str. 4.

⁵⁹ Usp. *Isto*, br. 838.

⁶⁰ Usp. *Isto*, br. 849.

⁶¹ Usp. *Isto*, br. 848.

⁶² Usp. *Isto*, br. 850.

⁶³ Usp. *Isto*, br. 856.

⁶⁴ Usp. *Slavimo Boga*, Hrvatski katolički molitvenik i pjesmarica, br. 653.

⁶⁵ Usp. *Isto*, br. 636.

⁶⁶ Usp. *Isto*, br. 638.

⁶⁷ Usp. *Isto*, br. 639.

⁶⁸ Usp. <https://bs.wikipedia.org/wiki/Patriotizam>. (videno, 18.5.2021.)

⁶⁹ Usp. Ivica ŽIŽIĆ, Liturgijska glazba između očuvanja glazbene baštine i liturgijske prakse, str. 310.

Slika 3. Notni zapis za pjesmu *Lijepa naša*⁷⁰

Lijepa naša

A. M. – J. R.

1. Lije-pa na-ša do-mo-vi-no, o-j ju-nać-ka
 2. Ve-dro ne-bo, ve-dro će-lo, bla-ga pr-sa,
 3. Te-ci, Sa-vo, Dravo te-ci, nit' ti Du-nav

1. ze-mljo mi-la, sta-re sla-ve dje-do-vi-no,
 2. bla-ge no-ći, to-plo lje-to, to-plo dje-lo,
 3. si-lu gu-bi! Kud li šu-miš svijetu re-ci:

1. da bi va-zda sret-na bi-la! Mi-la ka-no
 2. bi-stre vo-de, bi-stre o-ći; ve-le go-re,
 3. da svoj na-rod Hr-vat lju-bi: dok mu nji-ve

1. si nam slav-na, mi-la si nam ti je-di-na,
 2. ve-li lju-di, ruj-na li-ca, ruj-na vi-na,
 3. sunce gri-je, dok mu hra-šće bu-ra vi-je,

1. mi-la ku-da si nam rav-na, mi-la ku-da
 2. sil-ni gro-mi; sil-ni u-di: to je na-ša
 3. dok mu mr-tve grob sa-kri-je, dok mu ži-vo

1. si pla-ni-na.
 2. do-mo-vi-na!
 3. sr-ce bi-je!

⁷⁰ Usp. *Pjevajte Gospodu pjesmu novu*, Hrvatska liturgijska pjesmarica, br. 849.

3. UPOTREBA GLAZBE U VJERONAUČNOJ NASTAVI

Katolički vjeronauk u osnovnoj školi redoviti je i obvezni školski predmet za one učenike čiji ga roditelji ili skrbnik slobodno izaberu. Izvodi se dva sata tjedno u sklopu redovite nastave, a prema vlastitom planu i programu i pod istim uvjetima kao i ostali obvezni predmeti u školi. Školski vjeronauk stavlja naglasak na cjeloviti odgoj čovjeka, te na promicanje osobnih i društvenih općeljudskih i vjerničkih vrednota. Konfesionalno obilježje vjeronauka utemeljeno je na univerzalnom odgojnom i kulturnom značenju religiozne činjenice za osobu, kulturu i cijelo društvo. Katolička crkva daje mu teološko-crkveno, antropološko-pedagoško i povijesno-kulturno značenje i utemeljenje. Teološko-crkveno utemeljenje školskog vjeronauka polazi od naravi i poslanja Katoličke crkve koja je pozvana upoznati sve ljude koji se žele susresti s porukom kršćanske vjere o Bogu i čovjeku i o najdubljim pitanjima ljudskog života i svijeta. Antropološko-pedagoško utemeljenje školskog vjeronauka utemeljeno je povezano s teološko-crkvenim utemeljenjem katoličkog vjeronauka kao obvezatnog predmeta. Uporište mu je u našem suvremenom pluralnom društvu u kojem žive ljudi različitih kultura, religija i nacionalnosti, te se u tome traži demokratski i pluralni pristup odgojno-obrazovnom djelovanju i zadaći škole. Riječ je o tome da se prihvate svi interkulturalni pristupi u školskom odgoju i obrazovanju. Kada je u pitanju povijesno-kulturno i društveno-kulturno utemeljenje školskog vjeronauka ono proizlazi iz povezanosti vjerskog odgoja s povijesno i društveno-kulturalnom tradicijom i baštinom hrvatskog naroda. Katolička crkva je uvelike pridonijela razvoju hrvatske tradicije. Katolički vjeronauk nalazi se u međusobnoj korelaciji sa drugim predmetima u školi, što smo već naveli u prvom dijelu ovog rada.⁷¹ Također smo razradili mogućnosti uporabe glazbe u vjeronaučnoj nastavi. Obrada spomenutih pjesmarica i navođenje nekolicine pjesama pomoći će nam da jasnije svrstamo liturgijske pjesme u nastavi vjeronauka. Kako je pjesmama mjesto u liturgiji tako im može biti mjesto u vjeronaučnoj nastavi, ako se dobro pripremi nastavna jedinica.

⁷¹ Usp. REPUBLIKA HRVATSKA, *Kurikulum nastavnog predmeta Katolički vjeronauk za osnovne škole i gimnazije*, u: Kurikulumi – Škola za život, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019. str. 2.

3.1. Glavne odgojno-obrazovne teme vjeronaučne nastave od 1. do 4. razreda osnovne škole

Svaki školski predmet ima razrađene odgojno-obrazovne teme pa tako i školski vjeronauk. Od prvog do četvrtog razreda osnovne škole vjeronauk godišnje ima sedamdeset sati. Od prvog do četvrtog razreda provlače se iste teme, odnosno domene. Svaka domena kroz viši razred ima višu razradu i dublji smisao. Prva domena naziva se „Čovjek i svijet u Božjem naumu“. U toj domeni učenik izražava doživljaje o sebi i svijetu te pokazuje svoju divljenje prema Bogu i svemu stvorenome. Učenik se također upoznaje sa Biblijom. Prepoznaje da je Biblija sveta knjiga za kršćane i da sadrži tekstove važne za život te razumije jednostavnije biblijske pripovijesti. Druga domena naziva se „Riječ Božja i vjera Crkve u životu kršćana“. Učenik kroz biblijske događaje i osobe otkriva Boga kao dobrog Oca koji je stvorio čovjeka, koji ljubi sve ljude i prisutan je među nama. Također, učenik otkriva i upoznaje Isusa kao prijatelja i prepoznaje njegovo djelovanje među ljudima. Kroz treću domenu učenik izražava ljubav prema Bogu u zahvaljivanju, molitvi i pjesmi. Treća domena naziva se „Kršćanska ljubav i moral na djelu“. Glavni ishod treće domene je da učenik poštuje pravila dobrog ponašanja u obitelji i razredu, prepoznaje školu kao mjesto susreta, zajedništva, radosti i učenja. Četvrta domena naziva se „Crkva u svijetu“. Kroz tu domenu učenik opisuje Crkvu kao zajednicu Isusovih učenika u koju se ulazi krštenjem, te uči prepoznati Crkvene blagdane i slavlja te njihovu poruku. Na kraju učenik uči prihvatiti druge oko sebe, bez obzira koje su vjere.⁷²

Drugi razred osnovne škole započinje, kao i prvi razred domenom „Čovjek i svijet u Božjem naumu“. Učenik iznosi i opisuje iskustva o sebi, drugima i svijetu. Također, objašnjava da je Biblija sveta knjiga koja govori o Bogu i ljudima i uočava Isusovu važnost. Kako su učili da treba prihvatiti druge bez obzira na vjeru, navode i prepoznaju različite religijske znakove, njihove blagdane i običaje. Druga domena naziva se „Božja riječ i vjera Crkve u životu kršćana“. U toj domeni učenik otkriva Boga kao stvoritelja i poziva čovjeka da bude njegov prijatelj i suradnik. Učenik upoznaje Isusa kao Spasitelja i dobrog Učitelja koji poziva svoje učenike da budu njegovi

⁷² Usp. *Isto*, str. 18-27.

svjedoci. Kada je upoznao Isusa, upoznati će i Crkvu kao zajednicu vjernika, a krštenje, misu i molitvu kao znakove zajedništva s Bogom i ljudima. U domeni „Kršćanska ljubav i moral na djelu“ učenik preko biblijskih tekstova uči opisivati Boga kao onoga koji ljubi čovjeka i oprašta njegove grijehе. Kako Bog oprašta čovjeku, tako učenik treba opraštati drugima, pomagati im i naučiti pravu vrijednost prijateljstva. Četvrta domena „Crkva u svijetu“ učeniku opisuje život Isusovih učenika nekad i danas i uočava kako se u Crkvi očituje ljubav prema Bogu i čovjeku. Uči o crkvenim blagdanima i njihovoj važnosti za život vjernika te prepoznaje i opisuje druge kršćanske motive u svome okruženju.⁷³

Učenik trećeg razreda osnovne škole u domeni „Čovjek i svijet u Božjem naumu“ uči prepoznati važnost zajednice za život pojedinca, te upoznaje Boga kao dobrog Oca koji se brine za svoj narod. Učenik također otkriva Isusa koji ljudima nudi ljubav, praštanje i pomirenje te svojim učenicima daruje sebe u euharistiji. Zatim, uči i objašnjava da je sakrament pomirenja susret s Bogom u kojem dobiva oprostеnje, a sakrament euharistije je trajno Isusovo darivanje onima koji vjeruju. Kroz domenu „Kršćanska ljubav i moral na djelu“ učenik otkriva i prepričava Deset zapovijedi kao znak saveza i prijateljstva između Boga i čovjeka i zapovijed ljubavi kao ispunjenje svih zapovijedi, te objašnjava pojmove savjesti, grijehа, kajanja, pomirenja i promišljanja o vlastitom ponašanju. Zadnja domena „Crkva u svijetu“ učeniku opisuje župnu zajednicu i navodi načine aktivnog sudjelovanja u župnoj zajednici, te produbljuje svoje znanje o crkvenim blagdanima i njihovu važnost za život vjernika. Za kraj, učenik uči prepoznati temeljne pojmove o židovstvu s kojima se susreće kroz biblijske tekstove, te zapažati znakove i simbole drugih religija u svom okruženju.⁷⁴

Četvrti razred osnovne škole kroz domenu „Čovjek i svijet u Božjem naumu“ uči učenika da prepozna dragocjenost života i sklad prirode kao dar Božje ljubavi, te uči propovijedati starozavjetne i novozavjetne tekstove, te objašnjava i shvaća njihovu poruku. Kada je naučio poštovati druge, uči prepoznati različite načine čovjekova traganja za Bogom. U domeni „Riječ Božja i vjera Crkve u životu kršćana“ učenik otkriva i opisuje tragove Božjih djela u prirodi i znakove Božje objave te uočava

⁷³ Usp. *Isto*, str. 28-38.

⁷⁴ Usp. *Isto*, str. 39-50.

sličnosti Boga i čovjeka po kojima se pokazuje i ostvaruje kao čudesno biće i slika Božja. Također, uči o događajima iz Isusova života koji pokazuju da je on obećani i navješteni Sin Božji koji donosi Radosnu vijest spasenja svim ljudima. Poslije učenik uči o korizmu, o Božjim djelima milosrđa i Uskrsu kao slavlju pobjede uskrsnulog Krista. Kroz domenu „Kršćanska ljubav i moral na djelu“ učenik nabraja i objašnjava Božje zapovijedi i povezuje ih sa životom, te kako se odnose na zajednicu i na međuljudske odnose u zajednici. Kada je naučio o zapovijedima, u njima otkriva da je poštivanje zapovijedi zajedničko židovstvu, kršćanstvu i islamu. Četvrta, zadnja domena „Crkva u svijetu“ potiče učenika da prepozna djelovanje Duha Svetoga, opisuje i objašnjava crkvene blagdane i njihov smisao, te da preneseno znanje o židovstvu iz prethodnih razreda produbi kroz biblijske tekstove i zapaža znakove monoteističkih religija u njegovom okruženju.⁷⁵

3.2. Funkcionalna uloga liturgijske glazbe u vjeronaučnoj nastavi

Vjeronauk u osnovnoj školi uči učenike sadržaju katoličke vjere koji proizlazi od otajstva euharistije koji se nudi vjernicima u svakodnevnom liturgijskom obredu i najuzvišenijoj molitvi vjernika, na misi. Na misi se događa otajstvo koje bi čovjeka vjernika uvijek trebalo vraćati u crkvu gdje mu se svakodnevno pruža hrana, jakost sa euharistijskog stola. Zato glazba i pjevanje pjesama koje učenici pjevaju u vjeronaučnoj nastavi proizlaze iz liturgije kao liturgijska glazba. Mogu proizlaziti iz religioznog nadahnuća vjernika i to kao duhovna glazba.⁷⁶ U vjeronaučnoj nastavi učenici rjeđe pjevaju liturgijske pjesme, ali nije ni isključeno da se ne pjevaju. Pjevanje na vjeronaučnoj nastavi ima funkcionalnu, a ne umjetničku ulogu. Učenje pjesme u vjeronaučnoj nastavi zahtijeva od vjeroučitelja glazbenu predispoziciju da može melodijski sam otpjevati neku pjesmu. Učenje pjesme u nastavi vjeronauka svakako treba biti učenje po sluhu. Proces učenja pjesme po sluhu ima pet faza: 1. upoznavanje

⁷⁵ Usp. *Isto*, str. 51-61.

⁷⁶ Usp. Mirjana HORVAT, Pjevanje, slušanje glazbe i elementi glazbene kreativnosti u nastavi glazbene kulture i primjena istih u nastavi katoličkog vjeronauka, str. 187.

pjesme, 2. obrada teksta, 3. učenje pjesme, 4. analiza pjesme i 5. glazbena interpretacija.⁷⁷

Upoznavanje pjesme podrazumijeva upoznavanja melodije. Tada bi vjeroučitelj trebao otpjevati cijelu pjesmu. Za potrebu početnog upoznavanja dovoljno je otpjevati jednu ili dvije kitice. Umjesto pjevanjem vjeroučitelja pjesma se može upoznati i putem snimke. Takvim načinom se služe vjeroučitelji koji nema glazbenu predispoziciju. Ako vjeroučitelj ima nekakvu glazbenu predispoziciju ili zna svirati neki instrument, može sam odsvirati i otpjevati pjesmu. Najbolji učinak za upoznavanje pjesme postiže se prvom varijantom, a najslabiji posljednjom, trećom varijantom. U prvoj fazi upoznavanja pjesme zadatak je upoznavanje melodije radi kasnijeg lakšeg pamćenja, a naročito motiviranja učenika. Prva faza treba biti ostvarena tako da učenici osjete želju za pjevanjem pjesme. U tijeku te faze učenici uglavnom samo pažljivo slušaju. Obrada teksta odvija se na tri načina. Vjeroučitelj treba pročitati tekst koji je prethodno podijelio učenicima, s notama ili bez njih. Tekst treba pročitati onako kako se čita svaki tekst. Nikako ne u ritmu pjesme. Zatim učenici svi zajedno čitaju tekst. Nije potrebno čitati tekst u ritmu pjesme. Svrha tog postupka je da svaki učenik pročita tekst kako bi ga mogao zapamtiti. Vjeroučitelj treba pomoći učenicima ponavljati tekst onoliko koliko treba da se tekst jasno pročita. Za kraj je potreban razgovor o tekstu s učenicima. Ovaj razgovor u kontekstu funkcionalne pjesme u nastavi vjeronauka na poseban način obuhvaća duhovnu dimenziju i tu se na intenzivan način može ostvarivati vjerski odgoj. Pjesma u nastavi vjeronauka funkcionira na bazi teksta. Taj tekst treba učenika približiti Bogu i ljudima. U liturgijskoj glazbi kvaliteta teksta i njegova poetičnost vrlo su važne komponente. Za to brigu trebaju voditi ljudi koji pišu tekstove za liturgijske pjesme. Na temelju vrlo kvalitetnog teksta treba se stvarati melodija, a ne obratno. Kako se četvrta i peta faza ne odnose toliko na vjeronaučnu nastavu što se navodi u članku ostaje nam za obraditi još samo treća faza. Treća faza odnosi se na učenje pjesme metodom imitacije. U prvom dijelu ovog podnaslova spomenuli smo kako je potrebno da vjeroučitelj ima glazbenu predispoziciju ili na kraju krajeva samo pusti pjesmu i da je bitno ponavljanje učenika za vjeroučiteljem ili snimkom. Pritom treba paziti na veličinu

⁷⁷ Usp. Rojko PAVELA, *Metodika glazbene nastave*, Naklada Jakša Zlatar, Zagreb, 2004., str. 151.

zadanog odlomka i na način zadavanja. Neke će se pjesme učiti parcijalnom metodom po logičnim, kratkim dijelovima, a neke globalnom metodom, odnosno odmah u cjelini. O tome treba odlučiti vjeroučitelj vodeći računa o glazbenoj i tekstualnoj logici pjesme, o pedagoškoj logici postupka i o tome da se učenici što bolje osjećaju.⁷⁸

Za funkcionalnu ulogu liturgijske glazbe u vjeronaučnoj nastavi jako je bitno da vjeroučitelj zna dobro rasporediti i poučavati pjesme s obzirom na liturgijsku godinu koja započinje prvom nedjeljom došašća. Liturgijska godina obuhvaća vrijeme došašća, božićno vrijeme, vrijeme korizme, uskrsno vrijeme i vrijeme kroz godinu koje obuhvaća 34. nedjelje i završava nedjeljom Krista Kralja. Svako vrijeme ima svoju logiku i svoj sadržaj koji bi trebale pratiti pjesme unutar jednog vremena kroz liturgijsku godinu.⁷⁹

Proučavajući dvije navedene pjesmarice u drugom dijelu rada zaključujemo da se liturgijska glazba može koristiti u planiranju nastavne jedinice vjeronauka. Glazba u vjeronaučnoj nastavi najčešće se koristi u molitvi za početak i za kraj sata ili kao motivacija. Navedene pjesme kao što su *Oče naš dobri*⁸⁰ može se upotrijebiti za treći razred osnovne škole u domeni „Riječ Božja i vjera Crkve u životu kršćana“ kada učenik uči i upoznaje Boga kao dobrog Oca. Popijevka *Zlatnih krila*⁸¹ pjeva se u vrijeme došašća stoga je prigodna za to vrijeme kroz liturgijsku godinu, a u nastavi se može koristiti kao početna molitva za prvi razred u domeni „Riječ Božja i vjera Crkve u životu kršćana“ kada učenik opisuje vrijeme došašća i Božića kao vrijeme radosnog iščekivanja. Popijevka *Zlatnih krila* se često pjeva na misi što djeci može biti dodatni poticaj da povežu liturgiju s nastavom vjeronauka. Pjesma *Gospodin slavno uskrsnu*⁸² prigodna je za molitvu na kraju sata za četvrti razred kada učenik otkriva i uči što je korizma, i što se dogodilo na Uskrs. Pjesma *Od sva se četiri vjetra*⁸³ može upotrijebiti za kraj sata u četvrtom razredu kada se radi tema o Crkvi koja je nastala snagom Duha, jer Kristov Duh okuplja Crkvu. Marijanske pjesme također imaju svoje mjesto u vjeronaučnoj nastavi. Mogu se koristiti u svim temama koje su o Majci Mariji, njenoj

⁷⁸ Usp. Mirjana HORVAT, Pjevanje, slušanje glazbe i elementi glazbene kreativnosti u nastavi glazbene kulture i primjena istih u nastavi katoličkog vjeronauka, str. 186-189.

⁷⁹ Usp. *Isto*, str. 189.

⁸⁰ Usp. *Pjevajte Gospodu pjesmu novu*, Hrvatska liturgijska pjesmarica, br. 165.

⁸¹ Usp. *Slavimo Boga*, Hrvatski katolički molitvenik i pjesmarica, br. 168.

⁸² Usp. *Isto*, br. 311.

⁸³ Usp. *Pjevajte Gospodu pjesmu novu*, Hrvatska liturgijska pjesmarica, br. 226.

poslušnosti i navještaju rođenja njenog Sina. Pjesma *Poslan bi anđel Gabrijel*⁸⁴ može se upotrijebiti kao molitva, ali i kao motivacija kada se uči o navještaju Isusova rođenja od prvog do četvrtog razreda osnovne škole. Iz svih navoda proizlazi da glazba uvelike ima udjela u vjeronaučnoj nastavi. Započeti ili završiti nastavni sat sa pjesmom djecu još više može približiti Bogu i dovesti do željenog cilja. Stoga je pjesma i molitva, predivna molitva s kojom učenik može započeti novi nastavni sat i biti ispunjen i radostan ostatak dana. Ipak nam je dječja radost najbitnija. Što je iskrenije od dječjeg osmijeha i ljubavi koju iskazuju prema drugima?

⁸⁴ Usp. *Slavimo Boga*, Hrvatski katolički molitvenik i pjesmarica, br. 174.

ZAKLJUČAK

Razna istraživanja utvrdila su da glazba pridonosi dječjem razvoju. Glazba i glazbena obuka ima utjecaj na razvoj dječjeg mozga, pa tako i na njihov kognitivni, psihomotorni, socijalni i emocionalni razvoj. Odgojno-obrazovni sustav nudi površnu glazbenu obuku, a djeci koja pokazuju afinitete za glazbu treba dati više prilika da pokažu svoju darovitost. Ipak, dijete ima izbora jeli želi ili ne želi učiti o glazbi. Uglavnom učitelji kao i vjeroučitelji lako prepoznaju koje dijete je zainteresirano za glazbu, a koje ne. Glazba uvelike može doprinijeti općem razvoju djeteta i može biti smjernica životnog puta, ali ona dijete ne priprema za život nego ga samo čini ljepšim i radosnijim.

Glazba je postala sastavni dio liturgijskih slavlja i čimbenik kulturnog i duhovnog života našeg naroda. Kako je narod postao zainteresiran za pjevanje na misi morale su se napisati i skladati pjesme za pjesmarice, te osnovati zborovi. Zbog toga je načinjeno mnogo pjesmarica kao već navedene *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* i *Slavimo Boga*. Njih se smatra najboljim pjesmaricama za liturgijsku glazbu. U njima nalazimo sve što je narodu ili jednom glazbeniku potrebno da ispravno otpjeva liturgijsko slavlje. U pjesmaricama nalazimo mnogo pjesama koje vjeroučitelj može uvrstiti u svoj sat vjeronauka. Na misi se događa otajstvo koje vjernika vraća u crkvu i daje mu se duhovno iskustvo i snagu. Zato glazba i pjevanje pjesama koje učenici pjevaju u vjeronaučnoj nastavi proizlaze iz liturgije kao liturgijska glazba. Vjeroučitelj može koristiti sve pjesme, samo je važna težina pjesme i teološko značenje. Liturgijske pjesme vjeronaučnom satu mogu dati posebnu važnost i težinu. Također, treba paziti gdje i kada će tu pjesmu upotrijebiti u vjeronaučnoj nastavi, jer se ne može neka pjesma za vrijeme došašće pjevati u korizmeno vrijeme. Djeca ne mogu razumjeti sve pjesme, pa treba paziti što se može dati djeci kao molitva ili motivacija na satu, jer je bitno da djeca dobiju nekakav podražaj od pjesme, bila ona molitva na početku i na kraju sata ili motivacija. Pjesme su poticaj da dijete prije shvati poruku i smisao vjere kroz pjesmu nego kroz puke definicije. Djeca su uvijek znatiželjnija kada im se ponudi drugačiji način izvođenja sata. Pa tako i vjeronauka. Kroz vjeronaučnu nastavu mogu naučiti tekstove pjesama koje se pjevaju na liturgijskim slavljinama, gdje se onda osjećaju

bitnijima i imaju veću želju i potrebu ići na misu. Glazba ih može potaknuti na ples i igru, te na dublje poniranje u sebe i kreiranje svog vlastitog mišljenja. Naposljetku, može im produbiti vjeru ili potaknuti da počnu vjerovati još više i iskrenije. Ispravno korištenje glazbenih nastavnih područja u vjeronauku može doprinijeti dječjem cjelovitom odgoju i obrazovanju. Kroz glazbu se također obraćamo Bogu, ono što ne možemo reći riječima možemo pjesmom. Glazba je molitva. Tako djeca koja nisu stekla naviku moljenja, nesvjesno mole kada pjevaju ili slušaju liturgijske pjesme na vjeronaučnoj nastavi. Kaže se da čovjek kroz glazbu nesvjesno moli, a kroz glazbu moli baš tada kada ima nekakav teret na duši i ne može lako izreći. Kroz glazbu se postigne nekakva viša duhovna dimenzija i nesvjesno se prima milost Duha Svetoga. Sve to ispunjava čovjeka i čini ga sretnijim. Treba se prepustiti Bogu i dopustiti da kroz glazbu promijenimo svoje srce, jer to i jest glavni smisao glazbe.

LITERATURA

Izvori:

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Sancrosanctum concilium, Konstitucija o svetoj liturgiji*, u: *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

PJEVAJTE GOSPODU PJESMU NOVU, *Hrvatska liturgijska pjesmarica*, Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1983.

REPUBLIKA HRVATSKA, *Kurikulum nastavnog predmeta Katolički vjeronauk za osnovne škole i gimnazije*, u: *Kurikulumi – Škola za život*, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019.

RIMSKI MISAL, *Opća odredba*, iz trećeg tipskog izdanja, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004.

SLAVIMO BOGA, *Hrvatski katolički molitvenik i pjesmarica*, Hrvatski naddušobrižnički ured u Njemačkoj, Frankfurt, 1982.

Knjige:

JACKSON, Nina, *Mala knjiga glazbe za učionicu*, Ostvarenje d.o.o., Zagreb, 2009.

MANASTERIOTTI, Višnja, *Muzički odgoj na početnom stupnju: methodske upute za odgajatelje i nastavnike razredne nastave*, Školska knjiga, Zagreb, 1975.

MARIĆ, Ljerka - GORAN, Ljiljana, *Zapjevajmo radosno - Metodički priručnik za odgajatelje, studente i roditelje*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2013.

MAROVIĆ, Šime, *Glazba i bogoslužje – Uvod u crkvenu glazbu*, Crkva u svijetu, Split, 2009.

PAVELA, Rojko, *Metodika glazbene nastave*, Naklada Jakša Zlatar, Zagreb, 2004.

PRANJIĆ, Marko, *Metodika vjeronaučne nastave*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1997.

Članci:

HORVAT, Mirjana, Pjevanje, slušanje glazbe i elementi glazbene kreativnosti u nastavi glazbene kulture i primjena istih u nastavi katoličkog vjeronauka, u: *Život i škola*, 23 (2010.) 1, 185-202.

JOGAN LINIĆ, Dajna, Motivacija u nastavi vjeronauka, u: *Kateheza*, 25 (2003) 1, 44-55.

NIKOLIĆ, Lidija, Utjecaj glazbe na opći razvoj djeteta u: *Napredak*, 159 (2018.) 1 - 2, 139-158.

RAMLJAK, Mirjam, Liturgija i glazba, u: *Kateheza*, 28 (2006.) 1, 85-103.

ŠAŠKO, Ivan, Liturgijska glazba i mladi - Retrospektiva i perspektiva, u: *Sveta Cecilija – časopis za sakralnu glazbu*, 68 (1998.) 3, 66-70.

ŽIŽIĆ, Ivica, Liturgijska glazba između očuvanja glazbene baštine i liturgijske prakse, u: *Crkva u svijetu*, 42 (2007.) 2, 306-329.

Web - stranica:

<https://bs.wikipedia.org/wiki/Patriotizam> (viđeno, 18.5.2021.)

SVEUČILIŠTE U SPLITU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja _____, kao pristupnik za stjecanje zvanja magistra/magistrice _____, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mog vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, _____

Potpis

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
DIPLOMSKI TEOLOŠKO-KATEHETSKI

PETRA PELIVAN

POSSIBILITIES OF USING LITURGICAL SONGS IN
RELIGIOUS TEACHING ON CHILDREN FROM FIRST TO
FOURTH GRADE OF PRIMARY SCHOOL

DIPLOMSKI RAD
iz Religiozne pedagogije i katehetike
kod doc. dr.sc. Mihaela Provića

Split, 2021.

SUMMARY

Music and musical activities are part of the general development of a child from the first to the fourth grade of primary school. The first chapter of this paper deals with the influence of music on the general development of a child. Music and musical activities, ie education, can affect children's cognitive, social, emotional and psychomotor development. Children themselves decide to learn music because there are children who are more or less interested in music learning. The continuation of this chapter refers to music and methodology in religious education, as well as motivational techniques. Music is present everywhere, including in religious education. If a religious teacher has any affinity for music, he can put music into the lessons in interesting way. Music in religious education is most often used as a prayer at the beginning or end of a class or as a motivation. In addition to music, other motivational techniques such as language and art motivation and meditation are present in religious education. Also, musical motivation is described in detail and what is the role of music in religious education. The second chapter refers to liturgical music and the Croatian liturgical songbooks *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* and *Slavimo Boga*. In this chapter we state what the liturgy is, liturgical music, and what influence liturgical music have on people. The sung parts of the Mass and the content of both songbooks are also described. Along with the content of the songbooks, theological - ecclesiological, anthropological, Marian and occasional songs from the mentioned songbooks are listed. In the third chapter we state the functional role of liturgical music in religious education. We connect songs from songbooks with religious education and talk about how liturgical music can be used in religious education. The curriculum of Catholic religious education is important for planning religious education classes, and we list the main topics from the first to the fourth grade of primary school and where we can use the mentioned liturgical songs from songbooks in that curriculum.

Key words: music, general development of the child, liturgical music, religious education